

УДК 339.9 : 331.101.23 : 338.124.4

Борщевський В.*

УКРАЇНСЬКА ЕКОНОМІКА У ГЛОБАЛЬНОМУ ПОДІЛІ ПРАЦІ: ПОСТКРИЗОВИЙ ВИМІР

Упродовж останніх кількох років у середовищі вітчизняних науковців активно ведуться дискусії щодо витоків світової фінансової кризи 2008-2009 років, причин її достатньо руйнівного впливу на українську економіку та засобів подолання тих негативних явищ, які притаманні господарському комплексу нашої держави і є джерелом постійних ризиків, пов'язаних з його надмірною вразливістю на тлі глобальних викликів сучасності.

Цій проблематиці присвячені численні праці відомих вітчизняних науковців, зокрема В. Будкіна, В. Геєця, О. Кендюхова, Е. Лібанової, Е. Мокряка, Ю. Пахомова, В. Тарасовича, А. Філіпенка та багатьох інших. Проте загальна картина наукового аналізу часто обмежується макроекономічними аспектами дослідження проблеми, на основі чого здійснюється пошук шляхів виходу із ситуації, насамперед, у площині регуляторної політики держави.

Як наслідок, головна причина кризи вбачається у тому, що «ринкові механізми не привели до змін у структурі національної економіки» [3, с. 12], «ринкова стихія самостійно не вирішить проблему оптимізації взаємозв'язків між різними сферами життєдіяльності суспільства» [6, с. 22], мало місце «недостатньо жорстке регулювання фінансового сектору і банківської системи зокрема» [1]. Окремі дослідники навіть схиляються до думки, що «основною причиною економічної кризи в Україні... є активне, причому необґрунтоване, входження країни в глобалізаційні економічні процеси» [4].

Логічними, виходячи з вищезазначеного, видаються і пропозиції більшості авторів, котрі схиляються до думки, що для подолання кризи «потрібна сильна держава, яка може забезпечити порядок, соціальну справедливість і захистити національні інтереси країни у світі, бути готовою до світових фінансових криз, пов'язаних, зокрема, з наближенням краху американського долара, що неминуче призведе до великої депресії у світовій економіці» [5, с. 50], «держава повинна мати більш потужний капітал і ресурси, ніж національна буржуазія, стати більш ефективним загальнонаціональним капіталістом на службі народу» [7, с. 13], а також, що «глобальна криза поставила під сумнів домінуючу філософію розвитку за консервативною моделлю, яка реалізовувалась у багатьох країнах починаючи із 70-х років ХХ ст.» [2, с. 5].

Більшість аргументів на користь цих тез виглядають, на перший погляд, доволі переконливо. Проте, вони, на нашу думку, оперують достатньо поверхневим емпіричним аналізом процесів та явищ, які відбувались в національній (та і у світовій) економіці упродовж останніх двадцяти років. Адже навіть побіжного погляду на специфіку розгортання кризових процесів у світовій економіці достатньо для того, щоб зрозуміти: чим ліберальнішою (в класичному трактуванні цього слова) були ринкові порядки різних країн, тим швидше вони вийшли із кризового застою на шлях модернізації.

* д.е. н., завідувач відділу прогнозування та моделювання розвитку регіону ІРД НАН України, провідний науковий співробітник Регіонального філіалу НІСД в м. Львові

Якщо вдається до більш ґрунтовного аналізу першопричин та основних пускових механізмів розбалансування вітчизняного економічного організму, а відтак і відриву національної економіки від еволюційних чинників розвитку та невластивого місця у глобальному поділі праці, слід, насамперед, звернути увагу на фактичне блокування спонтанних ринкових сил, спроможних забезпечувати самоорганізацію та ефективне функціонування економіки нашої держави упродовж усього періоду незалежності України.

Як наслідок, сьогодні вітчизняний експорт сконцентрований переважно у вузькому сегменті галузей сировинної орієнтації, а значна імпортозалежність українських виробників та споживачів від високотехнологічних товарів закордонного виробництва продовжує залишатися основним джерелом потенційного поглиблення ризиків на посткризовому етапі розвитку української економіки.

Враховуючи це, пріоритетним напрямом повернення України в русло еволюційного розвитку на посткризовому етапі є відмова від квазіринкової моделі організації економічного життя в країні. Наріжним методологічним принципом, який має при цьому застосовуватись є принцип ринкової самоорганізації, що повинен підтримуватись за допомогою відповідних економічних важелів і соціальних інститутів.

При цьому роль держави є достатньо вагомою. Проте її зусилля мають спрямовуватись не в бік заміни собою ринкових інститутів, а навпаки – на їхню підтримку. Тоді, замість віртуальної економіки в Україні формуватиметься реальне ринкове середовище, яке спиратиметься на здорову конкуренцію та ефективний децентралізований механізм перерозподілу господарських ресурсів. У цьому разі опірність економічного організму нашої країни, його гнучкість і спроможність протистояти кризовим тенденціям багаторазово зросте, а її місце у глобальному поділі праці суттєво покращиться завдяки нарощуванню та максимальній реалізації соціально-економічного потенціалу ринкового розвитку.

Для втілення у життя еволюційної моделі розвитку національної економіки та зміни її ролі у глобальному поділі праці шляхом переміщення у сегмент спеціалізації на виробництві наукомісткої та високотехнологічної продукції необхідно відмовитись від протекціонізму, надмірної централізації та концентрації влади, штучного перерозподілу національного багатства на користь окремих лобістських груп. Пріоритетами державної економічної політики в цьому разі мають стати: демонополізація та декартелізація економіки, розвиток інститутів громадянського суспільства, становлення реального місцевого самоврядування, захист відкритої конкуренції, сприяння розвитку малого бізнесу як основи формування середнього класу, відновлення дієвості судової системи. З цією метою слід максимально зменшити фіскальний та адміністративний тиск на підприємців, популяризувати у суспільстві ідеї громадянської активності та самозайнятості, а не соціального утриманства та егалітаризму, забезпечити максимальну лібералізацію дозвільних процедур, гарантувати стабільність і захищеність інституту приватної власності, формувати підвалини правової держави, всіляко підтримувати приватну ініціативу громадян.

Список використаних джерел

1. Галушко О. Міжнародний рух капіталу та глобальна фінансова криза / О. Галушко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Venu/2009_1/12.pdf.
2. Геєць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України / В. Геєць // Економіка України. – 2010. – № 3. – С. 4-20.
3. Зверяков М. Ліберальна ідея і модернізація економіки України / М. Зверяков // Економіка України. – 2010. – № 7. – С. 11-21.

4. Мазуркевич Л. Деякі причини економічної кризи в Україні та шляхи її подолання / Л.Мазуркевич, О. Шелемеха [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/mazurkevich-lo-shelemeha-o-deyaki-prichini-ekonomichnoyi-krizi-v-ukrayini-i-mozhlivi-shlyahi-yiyi-podolannya>.
5. Михасюк І. Питання фінансової безпеки країни / І. Михасюк, С. Федішин // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2009. – Вип. 41. – С. 48-51.
6. Мокряк В. концепція саморегульованого ринку: її захист і критика в контексті сучасних соціально-економічних реалій / В. Мокряк, Е. Мокряк // Економіка України. – 2011. – № 6. – С. 17-26.
7. Тарасевич В. Ідеологічні доктрини: цивілізаційні аспекти і національний колорит / В. Тарасевич // Економіка України. – 2011. – № 3. – С. 4-13.